

משרד חינוך ותרבות - המחלקה לתרבות הורנית

ג ל י ד נ ד ת ל ע י ד ו ב פ ד ש ת ה ש ב ו י ע
בעריכת נחמה ליבוביץ שנת העשרים ושש

דקרא (תשכ"ח)

פרק ה' י"ד - כ"ו

אשם

א. שאלת מבנה

ד' א' ו	וידבר ה' אל משה לאמר...	נפש כי תחטא בשגגה...
ה' א' ו	- - - - -	ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה...
ה' י"ד ו	וידבר ה' אל משה לאמר...	נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה...
ה' י"ז ו	- - - - -	ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצוות ה'
ה' כ"ו	וידבר ה' אל משה לאמר...	נפש כי תחטא ומעלה מעל בה'

הסבר מתי סבת החזרה על העליט "וידבר ה' אל משה" בפ' י"ד ובפ' כ' ואת סבת העדרן בראש פרקנו ובפ' י"ז?

ב. השווא

נאמר בחטאתו ד' כ"ז: ואם נפש אחת תחטא...
נאמר באשם תלוי: ה' י"ז: ואם נפש כי תחטא
נאמר באשם גזלות: ה' כ"א: נפש כי תחטא

1. הסבר את העדר מלה "אחת" בקרבן אשם?
2. למה נאמר באשם תלוי "ואם... כי תחטא" ולא נאמר כפי שבאמר בחטאת "ואם נפש תחטא"?

ג. ט"ו נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' וחביא את אשמו לה', איל תמים מן הצאן בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם.

ד"ה רמב"ם

ד"ה רמב"ם: "ואם נפש אחת תחטא...". אבל (לעיל ה' ד')
"והביא את אשמו לה'" האמור למעלה בקרבן עולה ויורד טעמו: והביא את קרבנו לה', כי הקרבן ההוא "חטאת" הוא, כמו שאמר (שם ו') "כשבה או שעירת עזים לחטאת".

ולא בתברר מה טעם יהיה שם הקרבן האחד "חטאת" ושם האחד "אשם" וכלם יבואו על חטא. ולא נוכל לומר בעבור שה"חטאת" נקבה, כי יש חטאת זכר: שעירים ופרים. ואין לומר שיהא מפני חומר החטא, כי הנה המצדע מביא שני קרבנותו שם האחד "חטאת" והשני "אשם".
והנראה בעיני, כי שם "אשם" מורה על דבר גדול העושו (= העושה אותו) יתחייב להידח שםם ונאבד בו מלשון (תהלים ה' י"א) "האשימט אלוקים...".
(עין שם עד סוף הפסוק) וכן "ויאשמו באות מדבר" (= אין פסוק כזה במקרא ואף לא דומה לו ויש סוברים שהתכוון לישע' כ"ד ו') וכן (הושע י"ד א') "תאשם שומרון כי מרתה באלוקיה" וכן (בר' מ"ב כ"א) "אבל אשמים אנחנו" - נענשים אנחנו. ו"חטאת" מורה על דבר נוסף בו מן הדרך מלשון (שופטים כ' ט"ז) "קולע אל השערה ולא יחטיא".
והנה אשם גזלות (ויק' ה' כ"א-כ"ד) ואשם שפחה חרופה בעבור שהם באים על המזיד יקרא קרבנם "אשם", וכן אשם הגזיר, אבל אשם מעילות (ה' ט"ו-ט"ז) אע"פ שהוא נשוגג, בעבור שהוא בקדשי ה' יקרא קרבנו "אשם", כי החטא הגדול יחייב להיותו אשם בו, כאשר יקרא "מעילה". וענין המצדע בעבור שהמצדע חשוב כמה, והנה הוא דבר שםם ואבד ויקרא קרבנו הראשון "אשם" שיגן עליו מן האשמה אשר הוא שםם בה, וחשני חטאת שהוא מכפר שגגותיו. וטעם "אשם תלוי" (ה' י"ז-י"ח), מפני שבעליו סבור שאין עליו ענש, כי לא נודע שחטא; מפני זה החמיר עליו הכתוב בספקו יותר מודאי, והצריכו איל כסף שקלים, ואלו נודע חטאו חיה מביא חטאת בת דבא (מטבע פרסי קטן, ששית הזוז) וקראו "אשם" לאמור שהוא בשני סלעים כאשמות החמורים, לרמוז לו, שאם יהיה נקל בעיניו ולא יביא כפרתו - שםם יהיה בעונו.
וזה טעם (ה' י"ט) "אשם הוא, אשם אשם לה'". יאמר, כי הקרבן הזה, אע"פ שהוא בא על הקפך "אשם" הוא, כי אשום אשם לה' תיודע כל התעלומות, ואם אולי חטא לא יענישנו.

ד' דוד הופמן בפרוש לויקרא (קנ"א - קנ"ב):

הפסוק הזה (ה' י"ט) מבחיר לבו במלים מדויקות את ההבדל בין קרבן תאשם לקרבן החטאת. כל חוטא חוטא בשני פנים: ראשית לעצמו, ונפשו הוא שנפגעה בטהרתה ע"י החטא ומדרהקת מקרבת אלוקים, שבו מקורה, ושלחיות קרובה אליו הוא יעודה... חוטאים מסוג זה מחויבים להביא קרבן שמטרתו בעיקר "לחטאת", כלומר לטהור... אבל יש חטאים אחרים שהם במדה גדולה יותר עברות כלפי ה' וקפוח זכויותיו... במקרים כאלה שבהם זכויות ה' מקופחות במשרין או בעקיפין נדרש קרבן "אשם".

לפסוק כ': האשמות הקודמים באו עקב חטאים שבהם קופחת זכותו של ה' במישרין וכאן מדובר בפגיעה בזכויות הרע, שעל ידו נפגעה בעקיפין גם זכותו של ה'.

- xx 1. גם הרמב"ן, גם ר' דוד הוממן מנסים למצוא את ההבדל בין החטאת לאשם. מה ההבדל בין דרכיהם בהבחנה זו?
- x 2. למה הולך הרמב"ן בחסברו (חלל סו' והנח אשם בגזלות) לפי הסדר של אשם גזלות, ... אשם מעילות, אשם המצורע, אשם תלוי ולא הלך לפי הסדר שבו באים האשמות בפרקנו?
 - 1. אשם מעילות (י"ד-ט"ז) 2. אשם תלוי (י"ז-י"ט) 3. אשם גזלות (כ'-כ"ו)?
- 3. מניין לרמב"ן שהאיל המובא באשם תלוי מחירו שני סלעים?
- 4. מה כונתו באמרו "כאשמות המורים" לאלו אשמות יכוון?
- 5. מהי הסבה שהחמירה התורה במקרה שאינו יודע אם חטא אם לא-יותר מאשר במקרה שודאי לו שחטא?

ד. י"ז ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה...

כ' דוד הופמן (ויקרא ה' י"ז):

הכתוב "ועשתה אחת מכל מצוות ה'" מכוון אל פרק ד' כ"ז, ומלמד כי כאן כמו גם לעיל כוללת הפיסקה "מצוות ה'" אשר לא תעשינה" עברות שזדונן בכרת. אולם מה ההבדל בין המקרה כאן שהחוטא מביא אשם, ובין המקרה דלעיל, שהחוטא מביא חטאת? העובדה שלעיל כתוב "בשגגה", מה שחסר כאן אינה יכולה לבסס את ההבדל, מכיוון...

- לפיכך אין ההבדל אלא בזה שבמקרה דלעיל נודע לו חטאו ואלו כאן הכתוב על נפש שלא נודע לה אשמה: "ולא ידע ואשם". ואולם אם כאן מדובר על מקרה בזה (= שלא נודעה לו אשמתו) קשה מאד להבין, איך תוכל התורה לומר: "ועשתה אחת מכל מצוות ה'" אשר לא תעשינה?
- 1. הסבר מניין לך, שאי אפשר לפרש את ההבדל בין המקרה שעליו ידובר כאן (ה' י"ז-י"ט) ובין המקרה שעליו מדובר בד' כ"ז ואילך ע"י העדר המלה "בשגגה" כאן ולפרש שבמקומנו לא מדובר בשגגה?
- 2. מה הם הפסוקים המורים על כך שבחטאת מדובר על מקרים שלאחר מעשה נודע לו בברור שחטא?
- xx 3. מה הוא הקשי אשר אותו רואה הופמן במלים של פסוקנו "ועשתה אחת מכל מצוות ה'" אשר לא תעשינה" ומה היא האפשרות לישוב מלים אלה?

ה. שאלות ודיוקים ברש"י:

- xx 1. שנוי" = ששינה אותו מקדש לחול, שהעבירו מרשות גבוה לרשות הדיוט. הרא"ם: הגירסה הנכונה היא "אין מעילה אלא שנוי" שפרושו אין מעילה זך אלא שנוי, שהרי מצינו למטה באשם גזלות (ה' כ"א) מעילה שאינה שנוי. ואולם רוב מפרשי רש"י משאירים את הגירסה כפי שהיא לפנינו. הסבר כיצד אפשר לישוב שמלת 'מעל' כתובה גם באשם גזלות. מה קשה לו?
- 2. י"ח ד"ה בערכך לאשם: בערך האמור למעלה.
- 3. י"ח ד"ה אשר שגג והוא לא ידע: הא אם ידע לאחר זמן, לא נתכפר לו באשם זה עד שיביא חטאת. הא למה זה דומה? לעגלה ערופה שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג, חרי זה יחרג.
- (א) מה קשה לו?
- (ב) במה דומה ענין עגלה ערופה לענינינו?